№ 41—1916
კვირა, 9 ღვინობის.

ფასი
12 კაპ.

ჟურნალი „თეატრი და ცხოვრება“
წლიურად 5 მ, ნახევარი წლით 3 მ. გაწერა შეიძლება ფოსტით: Тифлисъ, Ред. „Театри да Цховреба“ Iос. Имедашвили. პირისპირ: „სორაპნი-“ს სტამბა ში.

წყლ. მეოთ
გამოცემის

ქუთაისის თეატრი

ა. იმედაშვილი
(რეჟისორი)

ს. ბეჟანიშვილი

ეფ. მესხი

ნ ჩხეიძე

ო ლოლობერიძე

ა. ყალაბეგიშვილი

პ კორიშელი

ა. მურუსიძე

მ. მდივანი

ზ. გომელაური

შ. ახოსპირელი

ღვინობისთვის 9

ჯერ კიდევ ჰყუჩობენ

ხომ გინახავთ წყლის მიმდინარეობას მოწყვეტილი გუბე, შესართავ-გამოსავალი რომ დახშულია და სადღაც დაბლობში უძრავად სდგას?!—

სწორედ ასეთ გუბეს მოგვაგონებთ თბილისის ქართული თეატრი.

მართალია, თბილისში ფეხი მოიკიდა სახალხო თეატრმა და, მის მეთაურთა სასახლოდ, იგი ბეჯითად უმასპინძლდება (თუმცა ცალმხრივად) ქართველ მშრომელ ხალხს. მაგრამ განა მარტო ესა კმარა!

სრულიად მიტოვებულია მშობლიურ სასცენო ხელოვნებას მოწყურებულ ქართველი ფართე საზოგადოებისა და მოწაფეთა სულიერი მოთხოვნილება.

თბილისის ქართული დრამატიული დასი მხოლოდ ფიქციაა, ცრუ მოჩვენება: და თუ არის რამე, ჯერ-ჯერობით კლუბთა სცენების ერთი ნაწილთაგანი, დრომოჭმული რეპერტუარით.

წინადაც თითქმის ხშირად ყოფილა ასე: სხვანი რომ ალოს გამოიყვანდენ, ქართული თეატრის მესვეურნი მხოლოდ მაშინ შეაბამდენ გუთანს, მაგრამ ამდენად მიყურისძირებელი კი არ გვინახავს ჩვენი სცენა.

მართალია, აწინდელი ომიანობის გამო ყოველივე აირ-დაირია, სათეატრო საქმის ზოგიერთი მესვეურნი აქშეულ ფრინველთა ჰგვანან—აცა, როდის გაგვაფრენენო, მაგრამ ნუ თუ ამის გამო ყოველივეზე ხელი უნდა ავიღოთ, ვიყუჩოთ და ვიძინოთ?!

გამგეობის წევრნი თუ ველარ **საქმობენ**, იმდენი მოწყალება მაინც მოიღონ, რომ საზოგადო კრება მოიწვიონ, საქმის გასაცოცხლებლად, ანუ, თუ ახლა ესეც მოუხერხებელია, ჩვენს სათეატრო საქმეს (ამ ჟამად ანტრეპრიზას) ერთი რიგიანი, გამოცდილი, მუდმივი და პასუხისმგებელი გულშემატკივარი მაინც მიუჩინონ.

სასურველია ასეთი პირი საზოგადოებით იყოს აღჭურვილი და ჯამაგირიც საზოგადოებისგან ეძლეოდეს, თორემ მუქთი მუშა ბარაქას ვერ დააყრის.

თბილისის ქართულ თეატრს ჭეშმარიტ გულშემატკივარი ეჭირვება და არა მხოლო კარიერა-რეკლამის მოყვარული...

ნინო ორბელიანის ლექს

ვუძღვნი განდეგილს

გაწყდა სიმი ჩემი ჩანგის ჟღერისა,
მით ხალისი დამეკარგა წერისა,
დრომ წყეულმა, რაც მალხენდა—წაიღო
სიხარულმაც ჩემზედ ხელი აიღო.

—

აწ რა მინდა მარტო ამ ქვეყანაში,
ორპირს, ორგულს დროსა ამ ვერანაში
რომ მოკვდები მაშინ დაიკვნესებენ,—
ცოცხალს მტანჯვენ, მკვდარსა მომილექსებენ.

—

შენ მოგითხრობ ჩემი ბედის ჩივილსა,
შენ მიხვდები მწარე გულის ტკივილს
პოეტი ხარ, სევდა გაიზიარე,
მომაკვდავი ნუგეშით მაზიარე!..

1916—22 სექტემბერი **ნინო ორბელიანი**

წინ

(ნადსონისებური)

წინ! დაივიწყე შენი ტანჯვები,
ნუ შეუდრკები ელვა-ქუხილსა;
იბრძოდე, რათა მიეცეს ძლევა
ცისკარს, წყვდიადში გამოჩენილსა;
იშრომე, სანამ ძალღონე გერჩის,
იმედს გულში არ განიქარვებდე,
მეცნიერების და სინათლისთვის
უმწიკვლო სანათს წინ იმძღვარებდე.
დაე, ზიზღისა ღაღითა გმოსდნენ
და გაცხარებით ბრბოს საყვედური,
განჩინებული მოუფიქრებლად,
ირგვლივ გესმოდეს შენ უგუნური,
მაინც წინ წადი ეკლიან გზითა
და ნუ იქნები შეშინებული;
დაე, ცხოვრების მძაფრსა ქარიშხალს
პირდაპირ შეხვდეს ეგ შენი გული.
გამოაღვიძე ღრმად მძინარენი,
დაცემულთ ხელსა გაუწოდებდე
და დიდებული ჭეშმარიტების
სხივოსან სიტყვას ბრბოს უმოძღვრებდე!

ი. ფერაძე

ეროვნული ბიბლიოთეკა

სოფლის დაკვირვებიდან

დედამიწის არსებობა რამდენიმე მილიონი წლებით მაინც ვიცხოვრება და ოდის მოედება მის არსებობას ბოლო, ამისი დაახლოებით გამოკვლევაც კი შეუძლებელია. მთელს სამყაროში დედამიწა შეუმჩნეველი ნამეცია და, ერთ მშვენიერ დღეს სრულებით რომ მოისპოს და მტვრად განიბნეს, სამყაროს არა დაკლდებარა.

სამყაროს დასაბამი და დასასრული ჩვენთვის წარმოუდგენელია, სივრცე განუზომელი, დრო დაუშრეტელი დაუსრულებელი.

მთელს მარადისობაში მხოლოდ ერთხელ მოვევლინებით სამყაროს, შეიძლება ვიცოცხლოთ რამდენიმე ათეული წელიწადი. დაუსრულებელთან შედარებით ეს ხომ „წამია კაცთა თვალისა და წამწამის მსწრაფელი". შემდეგ დავხუჭავთ თვალებს და გავქრებით, მარადისობა გადაგვყლაპავს. ყოველივე იქნება, ჩვენ კი აღარასოდეს აღარ ვიქნებით, არც ერთი ჩვენთაგანი აღარ გამეორდება.

იყო და არა იყორა! ეი ადამიანის სიცოცხლე.

ჭეშმარიტად ყოველივე ამოია! ამოიოხრებს ადამიანი, როდესაც ყოველივე ამას გაითვალისწინებს, წარმოიდგენს, — სიცოცხლე ჩრად არა ღირსო.

არა და არა! შემცდარია ასეთი ადამიანი. ყოველივე ამოება არ არის და სიცოცხლე უდიდესი განძი, უდიდესი ნეტარებაა.

რა უყოთ რომ ის მოკლეა, წარმავალი! მიუხედავად ამისა ის მაინც დიდი სიკეთეა და უმჯობესია, ადამიანი დაიბადოს და მხოლოდ ერთი წელიწადი იცხოვროს დედამიწაზე, ვ დრე სულ არ დაიბადოს.

ღირს თუ არა სიცოცხლე იმ დ, რომ მისი გახანგრძლივებისათვის ადამიანმა იზრუნოს?

რასაკვირველია ღირს.

სიცოცხლე თავის თავათაც დიდი ნეტარებაა და ადამიანმა მისი გაგრძელებისათვის უნდა იზრუნოს.

არ უნდა დავივიწყოთ, რომ ყოველი ჩვენგანის სიცოცხლე უმეტეს შემთხვევაში სხვებისათვის არის საჭირო ან როგორც საანი სიყვარულისა, ან როგორც საგანი მოვლა-პატრონობისა და ჩრენისა, ან როგორც საგანი სარგებლობისა (როცა ადამიანს სარგებლობა მოაქვს ამა თუ იმ საქმისათვის, ხოფლისათვ ს, ქალაქისათვის ან ქვეყნისა და კაცობრიობისათვის). ამიტომ ადამიანი ვალდებულია ეცადოს, რაც შეიძლება მეტხანს შეინარჩუნოს სიცოცხლე.

ადამიანი მრავალის მხრით უცნობი არსებაა; თვით სიცოცხლე რა არის, ჩვენ ესეც კი არ ვიცით. ერთი რამ გამორკვეულია:

სიცოცხლე დაკავშირებულია სხეულთან და მისი დღეგრძელობა დამოკიდებულია სხეულის ჯანმრთელობაზედ.

ვისი სხეულიც უფრო ჯანმრთელია და დიდხანსა სძღებს, ის მეტხანსაც სცოცხლობს

რა უნდა ვქნათ, რომ ჩვენი სხეული დიდხანს იყოს ჯანმრთელი?

განყენებული მსჯელობა აქ ჩვენ ფონს ვერ გაგვყვანს, უმჯობესია, თვით ცხოვრებას მივმართოთ.

ავიღოთ ქალაქი და სოფელი.

ქალაქში ოქვენ იშვიათთა შეხვდებით ასი წლის მოხუცს; სოფელში კი შედარებით მეტია. ის სოფელი, სადაც მე ვცხოვრობ, დიდი არ არის; მიუხედავათ ამისა აქ არიან მოხუცები ას-ექვსი წლის, ასი წლის, ოთხოცდაათი წლისა ხომ საკმაოდ ბევრი. უმეტესი მათგანი ყანაში მუშაობს, ზოგს შორეული მთიდან ურმით შეშა მოაქვს; სმენა, მხედველობა, მეხსიერება და საერთოდ აზროვნება ყველას სამაგალითო აქვს.

ქალაქ ადგილას ბევრია მდიდარი, მაგრამ ღრმა მოხუცს ვერ შეხვდებით საზოგადოთ, როცა უფრო მდიდარია ადამიანი, უმეტეს შემთხვევაში უფრო ხანმოკლეა მისი სიცოცხლე.

ქალაქ ადგილას ბევრსა ნახავთ ისეთს, რომელსაც არავითარი ჯაფა არ ადგია; მაგრამ ასეთ პირებში ცოტასა ჰპოებთ საკმაოთ მოხუცს; რაც უფრო უსაქმურია ადამიანი, მით უფრო ცოტას ცოცხლობს.

ქალაქ ადგილას ბევრია ისეთი, რომელსაც სასმელ-საჭმელი თავზე საყრელი აქვს;

3002

ეროვნული ბიბლიოთეკა

მიუხედავათ ამისა ღრმა მოხუცებულობის კარამდე მისვლა ამათში მეტათ იშვიათი მოვლენაა; რაც უფრო ბევრსა სვამს და სჭამს ადამიანი, მით უფრო ცოტასა ცოცხლობს.

სამაგიეროთ ქალაქ ადგილას ძალიან ბევრია ისეთი, რომელიც ღარიბია, ნახევარჯერ მშიერი, დღე და ღამე შრომობს და მიუხედავათ ამისა, მაინც ცოტასა ცოცხლობს. ასეთია მუშების და წვრილი ხელოსნების უმრავლესობა.

სიმდიდრე, ფუფუნება, ბევრი სასმელ საჭმელი, რაც ხელს უწყობს ადამიანის სიცოცხლის შემოკლებას, ამათ არა აქვთ მაშ რატომ არა აქვთ გრძელი დღე?

ესენი მუშაობენ დახშულ ჰაერში, მოკლებული არიან მზეს და დრო და დრო სხეულის დასვენებას.

ai, სწორეთ ეს გარემოება იწვევს მათ დასნეულებას და სიცოცხლის შემოკლებას.

ყოველივე ამას უფრო ნათლათ გავითვალისწინებთ, თუ ისევ სოფელს მივმართავთ.

სოფლის ადამიანი, ინათებს თუ არა, ზეზეა და მთელი დღე ჰაერზე მუშაობს. სოფლის ჰაერი სუფთაა, მასში ნაკლებათ არიან ადამიანის დამასნეულებელი ბაცილები, სამაგიეროთ ბლომათ არის ჰაერის ის ნაწილები, რომლებიც ადამიანის სისხლს აახლებენ და ახალისებენ.

სოფლის ადამიანი მთელი დღე მზეზე მუშაობს და კანი მზისაგან გარუჯული აქვს, იმის ხორცსა და კანში საკმაოთ ჩადის მზის სხივები.

ჩავა თუ არა მზე, სოფლის ადამიანი შესწყვეტავს მუშაობას, ივახშმებს და იძინებს. სოფლის მუშა მზესთან ერთად იღვიძებს, მზესთან ერთად იძინებს, იმის მუშაობას მთელი დღე მზე დაჩერებია და აქ თქვენ ვერ ნახავთ ქალაქის მახინჯ მოვლენას, ადამიანს რომ დღე ღამედ გაუხდია და ღამე კი დღედ.

სამუშაო დღის განმავლობაში სოფლის ადამიანი ორჯერ მაინც ასვენებს სხეულს, მუშაობასაც ხომ თვისი ალო გააჩნია. ალოსა და ალოს შუა სოფლის ადამიანს უფრო მჩატე საქმე აქვს და ზამთარში, რაკი წლის სარჩოს შემოიტანს, შრომით აღარ იქანცება თუნდა იმიტომაც რომ ზამთარში სამუშაო დღე მოკლეა. სოფლის მუშა მუშაობის დროს თუ იქანცება, სამაგიეროთ მისი სხეული მზის სხივებში და სუფთა ჰაერში ბანაობს და მაგრდება.

ყანაში, ვენახში, სათიბში ან ტყეში მუშაობა ჩერევს არა თუ აუშლის ადამიანს, არამედ უწყნარებს, უმაგრებს კიდეც და ამის გამო სოფლის მუშა ჯანმრთელია.

ავიღოთ ახლა სასმელ-საჭმელი.

ქალაქ ადგილას საკმაო შეძლების ადამიანისთვის უმთავრეს საზრდოს წარმოადგენს საქონლის ხორცი. საქონლის ხორცი-კი მავნებელია ადამიანის მთელი სხეულისათვის და განსაკუთრებით-კი თირკმელების, ღვიძლის, გულისა და სისხლის მილებისათვის.

ქალაქში საშუალო შეძლების ადამიანისათვის ხელმისაწვდომია სხვა და სხვა მაგარი სასმელები: არაყი (ოტკა). კონიაკი, შამპანიური და სხვა სპირტით შეზავებული ტკბილი სასმელები, რომელთა ხანგრძლივათ ხმარება ადამიანისათვის საწამლავია.

სოფელში შეძლებულ ადამიანისთვისაც საქონლის ხორცი იშვიათი საშოვარია. ჩვეულებრივი ქონების ადამიანისათვის სოფლათ უმთავრეს საზრდოს წარმოადგენს მცენარეული საჭმელი: ლობიო, მუხუდო, ცერცვი, მხალეულობა, მწვანილი, ხილი, ძროხეული, ხან და ხან ქათამი, ბატი, იხვი, ინდოური ე. ი. შინაური ფრინველი და ზოგჯერ-კი საქონლის, ცხვრის და თხის ან ღორის ხორცი.

უმეტეს ნაწილათ სოფლის ხალხი მცენარეულობით იკვებება.

ქალაქ ადგილას საშუალო შეძლების ადამიანი დღეში ორჯერ მაინც გაძღება. ისიც ხორცეულით.

სოფლის ხალხმა ძალზე გაძღომა იცის მხოლოდ დღესასწაულზე, ქორწილში. ამრიგათ წელიწადში მხოლოდ რამდენჯერმე შეხვდება გაძღომა, დანარჩენ დროს-კი ძალზე გამაძღარი ის სუფრიდან არ ადგება, რადგანაც ძალზე საძღომი საზრდო მას არა აქვს.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

კიდეც რომ ზედმეტი სჭამოს, ის სჭამს უმეტესად მცენარეულს.

ქალაქის ადამიანი, თუ მას ცოტა ქონებაც ხელს უწყობს, მუცელს აღორებს, რაღდგანაც ყოველივე მუცლის საღორებელი ქალაქში იშოვება.

სოფლის ადამიანი კი მუცელს აქორებს, რადგანაც მუცლის საღორებელი არც მოიპოვება სოფლათ ხშირათ და არც მიუწვდება სოფლის მცხოვრებს ხელი.

ქალაქში ხშირად ნახავთ ისეთ ადამიანს, რომელიც ნამეტანი სმა ჭამისაგან ისე გასუქებულა, რომ მუცელს ძლივს დაათრევს.

სოფლათ ასეთი ადამიანი იშვიათი მოვლენაა.

სხვა და სხვა კუთხე საქართველოსი მომივლია ყველგან გავცნობიერ სოფლის ხალხს, მაგრამ ეგ ჩასუქებული და დიდ მუცლიანი სოფლის მუშა არსად მინახავს.

რითი აიხსნება ასეთი მოვლენა?

მხოლოდ იმ გარემოებით, რომ სოფლ ს მუშა საზრდოობს მცენარეულობით, ძალზე არა ძღება და მუდამ მოძრაობს.

ბევრს ქონი ჯანსაღობის ნიშანი ჰგონია, ქონი სრულებით უვარგისი ნაწილია ადამიანის სხეულისა და, როდესაც ის ბლომათა გროვდება, მავნებელია. ზედმეტი მსუქანი ადამიანი რა ახოვანიც უნდა იყოს, უზარმაზარსა და შიგნით დაფუტუტოებულ ხეს წაგავს. ასეთი ადამიანი რა კარგ პირობებშიაც უნდა ჩაყენოთ, ღრმა სიბერეს ვერ ეღირსება მისი ჩვეულებრივი ბოლო უმეტეს შემთხვევაში დაბლა ან სწრაფი სიკვდილი გულის სიმსუქნე.სიგანივრისა გამო.

ქალაქათ ადამიანი, რომელიც თვისი შრომითა სცხოვრობს, იმდენათ არის დატვირთული საქმით, რომ პურის ჭამისათვის მას დრო აღარა რჩება, ის სცდილობს, რაც შეიძლება ნაკლები დრო მოანდომოს ჭამას და ამიტომ ან ჭამის დროსაც საქმობს ან ჩქარა სჭამს.

სოფლის ადამიანი ამ მხრივ ბრძენია; მისთვის პურის ჭამა იგივე საქმეა და არასოდეს პურის ჭამის დროს ის არ აჩქარდება და, სანამ კარგათ არ დაღეჭავს ლუკმას და არ დაალბობს ნერწყვით, არ გადაჰყლაპავს. რაც უნდა დიდი საქმე ჰქონდეს მას და რა გინდ მცირე იყოს მისი სადილი, ის მაინც აუჩქარებლათ, შესვენებით და გემოიანათ შეექცევა მას.

ადამიანის ჯანმრთელობისათვის მხოლოდ ამგვარი პურის ჭამა არის შესაბამი და მარგებელი.

სხვა და სხვა მაგარი სასმელები — ქალაქის კულტურული — ოფელ ბრიოპოვა. სოფლათ ხანდახან არის არაყი (ოტკა), რომელსაც ისე იშვიათათ ხმარობს ჩვენი ხალხი რომ მხედველობაში არაკია მისაღები.

სულ ცოტაც რომ სვათ არაყი (ოტკა), მაგრამ სვათ ნიადაგ, თუ გინდა საწამლავი გესვამთ, — ჯანმრთელობას ბოლოს მოუღებთ. წელიწადში რომ რამდენჯერმე შეხვდეს ადამიანს მისი ზომიერათ დალევა, სხეული მის მავნებლობას გაუძღებს.

ჩვენი ხალხის ჩვეულებრივ სასმელს შეადგენს ღვინო. ზომიერათ სმა მსუბუქი ბუნებრივი ღვინოსი მაზარალებელი არ არის.

სოფლის მუშას თრობა შეხვდება დღეასწაულებზე, ქორწილში, ნათლობაზე წელიწადში რამდენჯერმე.

უმეტეს შემთხვევაში კი ის სვამს ზომიერათ. ამიტომ იქ, საცა ღვინო ბევრი მოდის და მაგარია, ღრმა მოხუცებულები ცოტაა, — მაგალითად კახეთში. ზემო იმერეთში, რაჭაში, სვანეთში, სადაც ღვინო ან სულ არ მოდ ს ან ცოტა და მჩატე, ეს წლოვან მოხუცებს საკმაოთ ნახავთ.

მივმართავ ისევ მაგალითებს.

ჩემი სოფელია ზემო იმერეთში. მაღალი ადგილია. გარშემო ტყეთ შემოსილი მთები აკრავს, მოდის თხელი ღვინო, სიმინდი, პური. ხალხი იკვებება მცენარეულობით (ბეჭედი და ლობიო), სვამს წყალნარევ ღვინოს. რადგანაც იმდენი არ მოდის, რომ წლიდან წლამდე წმინდა ღვინო ეყოს. ამ სოფელში რამოდენიმე მამაკაცი ასწელს გადაცილებული, რამოდენიმე ასი წლის, ხუთი ოთხმოცდაათისა-თხუთმეტისა, — ოთხმოცისა ხომ ბევრია. სულ ყველა მუშაობს უანაში და ვენახში. დაგარდნილი არც ერთი არ არის. მადა,

აზროვნება, ხალისი ყველას საუცხოო აქვს; ზოგს კბილებიც კი არ აკლია.

რა შეძლებისა არიან ეს მოხუცები?

საშუალო შეძლებისა. ფიზიკი თავისი ცხოვრება გაუტარებიათ სოფელში და შრომაში: მკიდენ, თოხნიდენ, ვენახს უვლიდენ, მთაში შეშაზე დადიოდენ.

მათი უმთავრესი საზრდოა მჭადი და ლობიო, ზოგჯერ შინაური ფრინველი ან ძროხეული.

მათი ჩვეულებრივი სასმელია თხელი საჯანო ღვინო, რომელშიაც სიმაგრე მეტათ ნაკლებია.. ლოთობა მათ არ უყვართ, დათრობით კი დამთვრალან ახალგაზრდობასა და შუაკაცობაში წელიწადში რამდენჯერმე.

მსუქანი და ლიპიანი არცე რთი რა არის,— ყველა ხმელ-ხმელია.

ზამთარ-ზაფხულში აცვიათ ერთნაირი ტანისამოსი-ჩოხა, ახალუხი; მათი სადგომი ხისან ქვის სახლი, სადაც ზამთარში საკმაოთა ცივა.

ცოლი ადრე შეურთავთ და შვილის შვილის შვილები ჰყავთ.

უმეტეს მათგანს შეუძლია ოცი-ოცდა ათი ვერსის ფეხით გავლა თავისუფლათ.

ღრმა მოხუცთა რიცხვით ჩემი სოფელი გამონაკლის არ წარმოადგენს; ზემო იმერეთის სოფლებში მე ყველგან შევხვედრივარ ამგვარ მოხუცებს.

ხელმწიფეთა გვარეულობის პირნი, რომელთაც ამ ქვეყნათ არასფერი არ აკლიათ, ძვირათ მიატანენ სამოცდა ათ წლამდე, კიდეც რომ მიატანონ, მოტეხილი, დაძაბუნებული არიან და გარეგნობით ყოველთვის უფრო ხნიერი გეჩვენებათ.

ჩვეულებრივ სოფლის მუშები კი, რომლებსაც ზედმეტი არ-ფერი არა აქვთ და ბევრი რამ აკლიათ, ას წელს ყოჩაღათ გადაამჯობენ, ლიდიდან სიღამომდე კიდევ ყანაში მუშაობენ და შვილისა შვილის შვილს ეჯიბრებიან!

მაშ რა ყოფილა სეკრეტი ჯანმრთელობისა და ხანგრძლივი სიცოცხლისათვის?—

1) მტკნარეული სჯმეული, აუჩქარებლათ და ზომიერათ ჭამა.

2) წყალი და იჯრაზე წყალ-ღვინო.

3) სუფთა ჰაერი და შრომა უმთავრესათ სუფთა ჰაერ ზე.

4) მზის ამოსვლისას ადგომა და ადრე დაწოლა..

სოფლის ას წლოვან მოხუცთა ცხოვრების შესწავლა ამას გვეუბნება.

ვერავითარი ჭენიოსი თავის შემოქმედებაში ბუნებას ვერ შეედრება.

ვერავითარი დიდი ექიმი ბუნებას ვერ დაედარება.

ევროპის დიდ ქალაქებში ადამიანის მიერ გამოგონილი ყოველგვარი საშუალება მოიპოვება სნეულებასთან საბრძოლ ველათ, მაგრამ ბევრ სნეულებას თვისი გამოგონილი საშუალებით ადამიანი ვერ არჩენს; წყალი, მზე, ჰაერი კი არჩენს. მზე, ჰაერი და წყალი საუკეთესო ექიმები არიან, იყვენ და იქნებიან.

ჯანმრთელობას და დიდგრძელობის ისე არაფერი არ უწყობს ხელს, როგორც მზე ჰაერი და წყალი.

ის, ვინც მუდამ მზეზეა, სუფთა ჰაერზე მუშაობს და წყალში ბანაობს, ზომიერათა სჭამს უმთავრესათ მცენარეულ საჭმელსა და არა ლოთობს, რაც უნდა ღარიბი იყოს მაინც დიდხანს იცოცხლებს. ის, ვინც წყალსა და მზეს ეშალება, დახშულ ჰაერში ცხოვრობს ძღება ხორცეულითა და ლოთობს, ან მაგარ სასმელებს ხშირათ სვამს ათასი მდიდარი იყოს, ღრმა სიბერეს მაინც ვერ ეღირსება.

ზღვას

(ნაწყვეტი)

ზღვაო მიჯნურო! როცა მოვკვდე
შენი მღერალი

შემიკარ კუბო ტალღებისა,
კუბო მოძრავი,

რომ გული ჩემი, დატვირთული
ქვეყნის სიმძიმით,

არ ჩაიძიროს,—მიმოჰქრიდეს
როგორც ტლუ ნავი!

ეროვნული ბიბლიოთეკა

დუზე

ამოკრეფილი ცნობები

რომიდან ამბავი მოსულა: ელეონორა დუზე ფსიხიურად არის ავად, მორჩენის იმედი არა აქვთო.

ურიგო არ იქნება ჩვენც გავიხსენოთ ეს განთქმული და მართლაც დიდებული მსახიობქალი.

—

ელეონორა ღატაკად არის დაბადებული, მაგრამ ოცდახუთი წლისა რომ გახდა, შეიძლება ითქვას, მთელი ქვეყნის მპყრობელი იყოვო. მისი უბრალო სახელი მთელს ცის ქვეშეთში ბევრად უფრო ბრწყინვალებდა, ვიდრე რომელიმე გვირგვინოსანისა.

ის დაიბადა გზაში, მატარებელში, პადუასა და ვენეციის შუა ოქტომბრის ერთ ნათელ დღეს 1859 წელს.

დედ-მამა იტალიელი მოხეტიალე მსახიობნი იყვნენ, ღარიბ-ღატაკნი და, რაღა თქმა უნდა, იმიტომა ხვდა წილად ელეონორას ასეთ „უალაგო ალაგას“ დაბადება, მაგრამ ახლა, როდესაც მის სახელს დიდებულ არტისტ-ქალის შარავანდედი დასციმციმებს, თვით ეს მისი მატარებელში დაბადებაც ერთ გვარ მშვენიერ სიმბოლოდ გვეჩვენება და ჩვენს თვალში მნიშვნელობა ეძლევა.

როდესაც მოსანათლავად ეკლესიაში ყუთით მიჰყავდათ პაწია დუზე (ასეთია თურმე იქაური ჩვეულება), გზაში სამხედრო დარაჯები შემოხვდათ. დარაჯთა უფროსმა ელეონორას მამა, ალექსანდრე დუზე აბატათ მიიღო, რადგან ალექსანდრეს, როგორც მსახიობს, წვერ-ულვაში გაპარსული ჰქონდა და ეგონა ყუთი რომ მიაქვს შიგ წმინდა ზიარება არისო და დარაჯებს უბრძანა, რომ სამხედრო სალამი მიეცათ. ეს პაწია შემთხვევაც ცრუმორწმუნე იტალიელების თვალში დიდმნიშვნელოვანათ გახდა და აი სინამდვილემ გაამართლა კიდეც მათი მოლოდინი.

ადვილი შესაძლებელია, რომ ამ შემთხვევამ მართლაც იქონია გავლენა ელეონორას ბედ-იღბალზე. მამა მისმა მართლაც ირწმუნა, რომ მისი შვილი თვით „განგებისაგან“ არის აღნიშნული და ამიტომაც სხვა მსახიობთა შვილებისავით ელეონორას აღარ აწუხებდა „სამსახიობო სიბრძნის“ შესწავლით.

ელეონორაც ძალიან ჯიუტი და თავის ნება ბავშვი იყო. ზოგჯერ როლიც-კი არ უნდოდა გაემეორებინა უფროსებს სწყინდათ, მაგრამ ყოველთვის მამა გამოესარჩლებოდა ხოლმე:

— არ გაბედოთ მაგის შეწუხება! ხომ ტყობთ გუნებაზე ვერ არის, Smara (ზმარა) სჭირს!..

— როლი უნდა ისწავლოს, რეპლიკები, მისი შესვლის დრო...

— არაფერია: საღამოთი რამპასთან მოვა გუნებაზე და ყოველივე გამოკეთდება...

Smara (ზმარა) ეს ერთგვარი სულიერი განწყობილობაა თურმე და ძალიან ჩამოგავს ინგლისურ, ლონდონის სპლინს. ამის მიზეზი ვენეციის ნისლია, მთელს ქალაქს რომ ჩამოეხურება ხოლმე. ადამიანის სულს მართლაც რომ ნისლისავით მსუბუქი თავდავიწყება მოებურება და აღარ ახსოვს წარსული, აღარ ანაღვლებს აწმყო.

ეტყობა ელეონორა დუზეს ეს Smara შემდეგშიაც ეწვეოდა ხოლმე. მაგალითად, როდესაც უკვე სახელ-განთქმული მსახიობი გახდა და ცელქმა ბედმა ცხოვრების თანამგზავრათ არა ნაკლებ განთქმული იტალიელი მწერალი გაბრიელ დ,ანუნციო გამოუგზავნა, მაშინაც ხშირად Smara მოიპყრობდა ხოლმე. ზოგჯერ, ორი-სამი დღით, ხან და ხან თითო კვირითაც სრულიად მოულოდნელათ დასტოვებდა მის საყვარელს და საღდაც მიდიოდა. ხშირად არავინ იცოდა სად იყო.

— აბა ეხლა კი უნდა გავქრეო!—ეტყოდა თურმე დ,ანუნციოს—თქვენ თავისუფალი დრო გექმნებათ, სამი-ოთხი დღე და შეგიძლიანთ ახალი პიესა დასწეროთ.

— უნდა გაქრეთ?.. როგორ? . სად? ეგ ხომ სიგიჟეა!

— იყოს თქვენც დასწერეთ რამე სიგიჟეო.—უპასუხებდა თურმე და ვერავითარი თხოვნა-ვედრება მას ვეღარ შეაკავებდა. იტყოდა და გაქრებოდა კიდეც.

—

ამ არტისტი ქალის სული მუდამ-ჟამ ისეთივე საიდუმლოებით იყო მოცული, როგორც ზღვის სიღრმე და ისეთივე აბობოქრებული დაუდგრომელი, როგორც თვით ზღვა. მას არასოდეს არ განუცდია დამშვიდებული, თანაბარი ბედნიერება. ის მუდამ მშფოთავი და მბორგავი იყო. ერთის უკიდურესობიდან მეორეზე გადადიოდა. მუდამ ეძიებდა. ის ხან მღელვარე ზღვის აქაფებულ ზვირთს წარმოადგენდა, ხან კიდევ ზამთარში დამზრალსა და მიყუჟულს ვარდის ბუჩქნარს. ყვავილები და ფოთლები ჩამოსცვივნია, მაგრამ ფესვებსა და ღეროებში მაინც შენახულა სასიცოცხლო ძალა, რომელიც, გამოზაფხულდება თუ არა, მზის პირველ მცხუნვარე სხივებზე ხელახლა იფეთქს და უკეთესს და უმშვენიერესს ყვავილს გამოისხამს.

მისი განსაკუთრებული ხასიათის და სასცენო დიადი ტალანტის ბრალია, რომ მისი ცხოვრების უბრალო წვრილმანსაც კი ლეგენდარული ხასიათი აქვს. smara-ც, თვისება მისი სულისა, მისი ხშირი ჩამოშორება ადამიანთაგან, „გაქრობა„, მხედართა სალამი ნათლობაზე წაყვანის დროს, დაბადებაც მატარებელში, რომელიც მოძრაობის და ცხოვრების ძლიერების სიმბოლოთ უნდა წარმოვიდგინოთ, დასასრულ თვით დღე მისი დაბადებისა, ოქროს შემოდგომის ნათელი დღე, რომელიც აგრეთვე გამოსახულებაა ბუნების მომწიფების და იმავ დროს საზღვარია მიჯნა ცხელს ზაფხულს და თითქო გარინდულს, განსასვენებელის ზამთრისა,—ყოველივე ეს ხალხის თვალში განსაკუთრებული, განსხვავებული შეიქმნა და მართლაც „განგების“ ხელს მიაწერეს. ამიტომაც არის, რომ მისი სახელის გარშემო ათასი ლეგენდა შეითხზა. მის მიერვე შთაგონებულ პოეტურ სიზმრებს ლიტერატურულს ფორმაში ანაკვთიერებდნენ და როგორც ყვავილებს მას ფერხთა ქვეშ უფენდენ.

ერთ ასეთ ლეგენდაში ნათქვამია, რომ იყო ერთი ვინმე მხატვარი, რომელიც მიატოვა მისმა საყვარელმა კოლომბინამ. მხატვარი შეევედრა მადონნას მათი დასისათვის გამოეგზავნა კოლუმბინათ ისეთი მშვენიერი არსება, როგორიც თვით მადონნა იყო. მხატვარი მადონას კვარცხლბეკთან წყალში ჩაიხრჩო, მაგრამ თვით მადონა კი ჩამოვიდა კვარცხლბეკიდან და სადღაც გაქრა; იმავ დროს დასში დიდებული არტისტი ქალი შემოვიდა.

როგორც ხედავთ ლეგენდა გრძნობიერია, მაგრამ დუზეს ხასიათის მთავარ შინაარსს სრულიად არ უდგება. სად მადონას სიმშვიდე და სათნოება და სად დუზეს დაუდგრომელი, მშფოთარე და მაძიებელი სული. ვინც შეთხზა ეს ლეგენდა, თვისი აღტაცება გამოსთქვა, მაგრამ დუზე სრულიად არას დაჰკარგავს თუ ყველა ამ შეთხზულსა და შეუთხზავ ლეგენდებს ჩამოვაშორებთ.

(დასასრული იქნება)

სუსტი მგზავრი

„ნუ შიშობ, კარგო, მომეცი ხელი,
ავიდეთ მაღლა ლამაზ მთაზედა;
გფიცავ, დამრჩები შენც მადლობელი
და უარს მეტყვი ჩამოსვლაზედა.
იქ მზე ანათებს სულ სხვანაირად,
იქ სიო ჩუმად კოცნის ფოთლებსა,
იქ მე აგიწერ კოხტა შაირათ
რა დარდი მაწევს ქვეყნის მფლობელსა

*
* *

ასე მიწვევდი მთის მწვერვალისკენ
და მპირდებოდი ახალ ცხოვრებას,
და მეც, შემკრთალი, წამოველ შენსკენ
რო ფრთა შესხმოდა ჩვენსა ოცნებას.
მაგრამ ვერ ავედ... მიმტყუნა სულმა
დავრჩი მარტოკა, ჩამოგრჩი გზაზე...
და დამარწმუნა სულმა უძლურმა,
რო მე მხდალი ვარ და სუსტი სხვაზე.

მარიჯან

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ლევან გასტრონომვილი

(გაგრძელება. იხ „თ. ც." № 40)

ტორმასოფა ნახა, რომ სიწყნარის ზამეობით შეუძლებელი იყო მოგონარება დეკანისა, რომელიც სავსებით „მისწებებოდა სპარსელებს", უბრძანა მოესხა დეკანოზ ეოფეფილე მსგდლობა და შოდაპარკეკა: „ეგ დირსი არ არისო მის უდიდებულობის კეთილმოდგაწეობისა მისდამი, მიტოფეთო ეგე თავის უბედო ბედის ამარა და ისეთ კარემაბაში ჩაეეენეთო, რომ მან თავისი ატეხილი თავი თეთონვე მომეკვაროსო სინანულიდან ან-და სრულიად კამეეეხოფოსო მას. ხადო ამისთვის-კი მოიპოვანოთ სახსრები და ოქვენე კაქეთო ფუდი. მოკიკონეთოთ, რომ მოდაფიტეოთვის ხელმწიფე ამბერატორს არა აქვსო არაეთარი პატეება და შეწყნარება.

მაკრამ დეკანოზის წარმატებამ იმ ზამამდე მიაღწია, რომ მის პიროვნების უბედებელ ეოფა შეუძლებელი შეიქმნა ოსეთში ამბოხი თან და თან კარეტდა. დეკანოზს მომხრეთა რიცხვი კიოზარდა იმ ზამამდე, რომ ადარ დარჩა არაეთარი ეშედი მის (დეკანოზის) მოსასპობად მოსეედეფეო ვინმე თავზე ხელაღებული კაცი. თეთო ქართველის თავადები და აზნაურები, რომელიც ეოხოვებოდათ კამოეეეანთ შეიარაღებული კაცები, რომ შემოეკეოლენო დეკეანოზ ამბოხის ჩასაქრობად, თავიდკან იცილებდენო ანას სხვა და სხვა მოტიზეზებითო". ოსთ ზორის ეკეედაზე კაფდენთან თავადებს — მაზიბეებს ეკეედს, კარდა ერთის მხოლოდ სახლობისა, აეკირათო დეკანოზის მხარე.

დეკანოზ ისარგებეა თავის მრავალ მომხრეებით და იყდისის კანეულს 1810 წელს ჩამოვიდა ტეხინვალის ასპეზებად. აქ იდგა ერთი რუტა ეკაერგისა ზარაზნითი და აგრეთე

უბედური დედები

(სურათი)

ციოდა...

შემოდგომის მოუსვენარი, სუსხიანი ქარი ჰქროდა. სადგურზე შეკრებილ ოსმალოტყვეებს, რომლებიც მატარებელს ელოდნენ, სიცივისაგან აკანკალებდა, ერთი-მეორეს ახუტებდა, ისედაც დამწუხრებულთ თავის მარად მწუხარე ჩალმას აფარებდა.

დრტვინავდა ეს სულგანაბული ხალხი და ჩუმი ზუზუნით იოხებდა გულს, და ნაღვლიან თვალს მიმოავლებდა ირგვლივ მიდამოს; ვინ უწყის ვის რა გრძნობა აღეძროდა და რა სულიერ ღელვას არ განიცდიდა? ის ნაღვლიანი გამოხედვა მრავალ ტანჯვა-წვალებისაგან ჩაცვივნულ თვალთაგან, რომლებიც თავის უმეტესველებით მრავალს ამბობდნენ, საკმარისი იყო მათი ვაების დასამტკიცებლად; შემდეგ შეხედვა მცველ ჯარის-კაცთა, რომელნიც დამპყრობლობითი მეციდური გამომეტყველებით შეუბღვერდნენ და ტყვეთაც შიშის ქრუანტელი გადურბენდა — ჰქმნიდ. რადაც გულის მომწყველელს მდგომარეობას. უსიცოცხლო დღე უმზეო-ღრუბლიანი თავის ბეჭედს ზედ ასვამდა.

აქ ტყვე ოსმალო ჯარის-კაცთა შორის ნახავდით მშვიდობიან მცხოვრებლებსაც: მოხუცთ, მცირეწლოვანთ, და ქალებსაც, რომელთაც მახლობლებთან ერთად დაეკარგათ სახლ-კარი და მამულ-დედული.

ჰკვნესოდენ დაავადებულნი, საპყარნი, მშიერ-მწყურვალნი და არაგინ უსმენდა...

ამ უბედურთა ქარავანს გამოჰყოფოდა ერთი მოხუცი დედაკაცი, რკინის მოაჯირთან ბაქანზე მომაღლო ქვაზე ჩამომჯდარიყო და მოსთქვამდა ჩუმად, სტიროდა უცრემლოდ თავის ბედ-უკულმართ ხვედრს, სტიროდა დადუპულ სამშობლოს, რომლისკენაც იქ, შორს რამდენიმე მთის იქით იცქირებოდენ მისი უიმედო თვალები. . იყურებოდა, სწყდებოდა გული და ბოლმა მოწოლილი, ძველ კონკებში გამოხვეული სცემდა თავს მოაჯირს... ვინ იცის ეღირსებოდა კვლავ ნახვა ოდესმე აღმზრდელი მხრის, იმ მხრის, სადაც პირველად სცნო ქვეყანა, ქვეყანა მასაზრდოვებელი და სიყვარული პირველი თავის სულიერმანთან... ეს იყო ოდესღაც, ჭრიელ წლის წინად. შემდეგ შვილები... ეჰ, ახლა ხომ, ვით, სიზმარი ისე მიჰქრიან ლანდები წარსულისა!.. მაგრამ მაინც სანატრელია, სანუკვარი ტკბილი წარსული... მისჩერებოდა ცის დასავალს, სადაც შავ ღრუბლებს მიერეკებოდა ქარი საზარი და არ უნდოდა მოეშორებინა გულის ყური. უკვდებოდა გული მის განშორებით და უნებლიეთ სწყდებოდა ცრემლები და დანოჭებულ სახის ღარებში მიიკოკანებოდა დაბლა.., ძნელია ოდესაც შორდები შენს ქვეყანას და არ იცი რა მოგელის და სად აღმოგხდება სული

ასეთ წუთებს განიცდიდა ნაჯი,—ასე ეძახდნენ მას

დარაჯები ელაზღანდარავეობდენ და ისინიც, თუმცა არ უნდოდათ, არაფრად ეყაიშებოდათ მათი ხუმრობა, მაგრამ მაინც გაუღიმებდენ ხოლმე. რადგანაც ამაში ჰხედავდენ კრძალვას დარაჯებისადმი, რომელთა ხელშიც იყო მათი ბედი...

მაყურებელი ხალხი-კი ხარხარებდა ამ სურათების ხილვით...

ერთბაშად ხალხი გაიპო; მათ შორის წი ვილ-კივილით, ლოყების ხოკვით შემოიკრა თმებ-გაწეწილი ახე-ამღვრეული, ვიღაც დედაკაცი. გიწია ტყვეებისკენ და წყევა-კრულვით, ვითარცა ვეფხვი, ეცა ნაჯის. შეანჯღრია, მოსწია თმებით და დაუწყო ცემა:

— წყეულნო! რა გინდათ ჩვენგან, რა გინდათ საქრისტიანო ქვეყნისგან. მომეცით ჩემი შვილი, ჩემი ვანო! დაგაღრჩობ!!! — ჰყვიროდა უცნობი დედაკაცი და ასისხლიანებდა ფეხზე ძლივს ამდგარს, წელში საკოდავად მოხრილს და მოულოდნელ თავდაცვისაგან გაშტერებულს ნაჯის, რომელსაც ვერ მიეცა თავისთვის ანგარიში, თუ რა ჰსურდა უცნობს მისგან და უაზროდ თვალებს ნაბავდა... თითქოს არ ჰსურსო ნაჯის ეს ყოფა, თითქოს ჰსურს სიზმრად, მიიჩნიოს

ეროვნული ბიბლიოთეკა

იგიო, მაგრამ არა! სინამდვილე უდგა წინ. ვერ-კი მიმხვდარიყო რაში იყო საქმე. მას არ ესმოდა მისთვის უცხო ენაზე საუბარი, მაგრამ კი გრძნობდა, რომ მის წინაშე იდგა ისეთივე უბედური დედა, როგორც იყო თითონ, და ცრემლებსაც,—ამ ერთად-ერთს მაოხებელს გულისას—გზა მიეცათ... ბრბო-კი ხარხარებდა ახალი სურათის ხილვით..

— შენ და შენინანებმა მოჰკლეს ჩემი ერთად-ერთი შვილი! ტიალნო! მხეცნო!..— გაჰკიოდა კვლავ უცნობი მუქარით.

და მუშტებ ამაღლებული, ძლივს გაჰყარეს დარაჯებმა.

— ჩემო დო.—დაიწყო ნაჯის აკანკალებულის ხმით,— მე ისეთივე დედა ვარ, როგორიც შენ. ჩვენმა შვილებმა გაუგმირეს ერთმანეთს გული! რა ვქნათ, რა უყოთ! შვილი მომიკლეს, ქმარი დამრჩეს, ასული გამიუპატიურეს; კარ-მიდამო გადამიბუგეს, სამშობლო ამოხრეს და ისე მძლავრად ჩასცეს მახვილი, რომ ვინ აღმოიცნოს ელირსება მას ოდესმე ეროლობის გამრთელება და მდინარე სისხლის შეწყვეტა?.. ასეთია ომის შედეგი. რა აქვს ჩვენისთანა ბერავთ სამტრო?—არაფერი! ნუ თუ მსოფლიოს გადაპიმული კაცთა არ აკმაყოფილებს უმაძღარ ადამიანის თვალს! ვხოცთ ერთმანეთს. რათა, რისთვის? არავინ განიცდის ომის საშინელებას დასაბამიდან ღასასრულამდის ისე ტანჯვით, როგორც დედა. უბრძანეს ჩვენს შვილებს და ისინიც შეაკვდნენ... დაფიქრდი დო: ჩვენა ვართ მოვალენი, შვილს აღზრდისას შთაუნერგოთ სიყვარული კაცთადმი და მხოლოდ სიყვარული..

ეს უთხრა ნაჯიმ და გაუწოდა მთრთოლვარე ხელი. უცნობი-კი, ამ რამდენიმე წუთის წინად ძუ ვეფხვად გადაქცეული, ეხლა ამ სიტყვების ნათარგმანობით მიხვდა ყველაფერს... ბოდმა-თვალთაგან სინანულის ცრემლებმა უწყეს დენა და გულ-შემოყრილი უსიტყვოდ გადაეშვა ნაჯის მკლავზე...

დედებს ესმით ერთი-მეორის... დედებს გულნი ჰგრძნობენ ყველაფერს...

შორს მატარებლის ღანდი გამოჩნდა; მატარებელის ქუნენა გაისმა და მისმა კივილმა შესძრა უპით ბანის მომცემი მთა-ბარი..

ს. ერთაწმინდელი

იძულებული

გაგრძელება იხ. „თ. და ც.“ № 41

III

მსახური ფერნანდო მარტო.

ფერნანდო (გამოჩნდება კიბეზე. მოდის ნელ-ნელა სავეხურებზე, ჯოხზე დაყრდნობილი და თან ოხრავს განუწყვეტლივ). ოჰ... ოჰ... ოჰ!... განა ასე შეიძლება!?... თავიანთი გაუფთხილებლობით ისეთ დიდსა და საშინელ უბედურებას დაიტეხავენ თავს, რომ თავის დაღწევა ვეღარ შეეძლოთ. ოჰ-ოჰ ოჰ (ოდეს მდუმარედ ტრიბუნის უკრადან ბეგრ ტვიდის სანთდებს და ამბავებს შინდვებში, რომლებიც ჭკიდიან ზოგი ზეერში და ზოგიც კედლებზე. ანთებს, მდუმარედ ფიქრსა და მოგონებებში გრთუდი, მხოდოდ ხან-კამოშვებით წარმოსთქვამს სიტყვებს ნაწყვეტ-ნაწყვეტ, თავს იქნევს თოთქოს ესსუს ანდვეს იმ მოგონებათა და ფიქრსა, რომელიც ადრეულან მის გულშია). ოჰ-ოჰ-ოჰ! კაი დრო დაგვიდა... ებრაელს ადარ ძალუძს ებრაელი იყოს... იძულებულია იმალებოდეს გამოქვაბულებში, რომ შეეძლოს თავისი ღმერთის სამსახური... ოჰ-ოჰ-ოჰ! (იქნევს თავს. ბაუხა). საშინელი, საშინელი საქმეა! ოჰ-ოჰ-ოჰ! ჩემი თვალით ვუყურე ამას,.. გადაგდეს ცეცხლში, შუა გულ ცეცხლში, ალში, იმანკი... მხოლოდ „ისმინე ისრაელო“ დაიძახა და შემდეგ დადუმდა. შემდეგ დაბერა ქარმა და მისი მტვერი მიმოაბნია მინდორ-ველად.. ცოტა მტვრის აღებაც კი ვერ მოვასწარი, რომ სახსოვრად მქონოდა.. ჩემი დანარჩენი შვილებიც დაიწვენ იმასავით, ს.მთავე, ყველა შეპყრობილ იქმნა... და მე ჩემის თვალით უყურე ყველას სიკვდილს, ოჰ-ოჰ-ოჰ!... ისინიც მიყურებდენ მე და თავიანთი თვალებით მანიშნებდენ გავყოლოდი უკან, შუა გულ ცეცხლში, თავიანთი ყურებით მტუქსავდენ, რომ ვცრუობდი

და ვატყუებდი ღმერთს და ჩვენს სარწმუნოებას.., დიახ... მტუქსავდენ და მიწვევდენ შუა-გულ ცეცხლში, შუა-გულ ალში, ოჰ-ოჰ-ოჰ!.. (ბუზუნა. განაგრძობს ნელ-ნელა სანთლების ანთებას). მწირი... მწირი... ჩემი ცოლი უკვე მოკვდა... ჩემი მახლობელნიც გარდაიცვალენ, სუყველა, სუყველა... ეშმეტესი ნაწილი ქურუმთა ხელით იქმენ დახოცილნი... დაიხოცენ, ყველა დაიხოცა... მხოლოდ მე-ღა დავრჩი... მარტოდ... მწირი, მწირი... ოჰ — ოჰ-ოჰ! (ბუზუნა) რა იქმნება ჩემი ბოლო? (სავსენი უცბად თავს ანებებს, დგება დაბნდების კიდობნის წინ, შდის ხელებს მის მიმართ და წარმოსთქვამს ხვეწნა-გედრებით ხავსე ხმით). მეუფეო ქვეყნისა! რა იქმნება დასასრული ჩემდა? ნუ თუ კიდევ მოვესწრები იმ დროს, იმ ნეტარ დროს, რომ ყველა ებრაელს შეეძლოს იყოს ებრაელი აშკარად?,. ნუ თუ მეღირსება სულ მცირედ მაინც, რომ ვთვალ სამარე ჩემ წინაპართა შორის და დავამარხო ებრაელთა სამარეზე? მეუფეო ყოველთა! რა იქმნება დასასრული ჩემდა? (დგას მდუმარედ, ხელებ-გაშდილი თითქო ბასუხს ელოსო, ბუზუნა).

(გამოქვაბულის ზემო ოთახიდან მოისმის ეფხის ხმაურობა, ამაკე დრს იწყებენ სანად

ოთ მოწვეული სტუმრები თითო-თითოდ ჩამოსვლას გამოქვაბულში)

IV

ფერნანდო, დონ-იმანუელ. შემდეგ **დონ-ენრიკაც, დონ-ლაპეს, დონ-მენდეს,** და სხვა ძალთა გაბარჯულებულნი ებრაელნი).

დონ იმანუელ (ჩამოდის გამოქვაბულში. მიიხედ—მოიხედავს ეფეთ იქეთ და დაინახავს ფერნანდოს, რომელიც სდგას ხელებ გაშდილი დაბნდების კიდობნის წინ). შენა ხარ, ფერნანდო? ლოცულობ? დიახ, ბევრი ლოცვა გვმართებს ახლა უფლის წინ, რომ გვაკმაოს ესოდენი უბედურება და შეგვიბრალოს.

ფერნ. (მიიხედავს ამისკენ და სავსებს ეძ-ლევენ). ოჰ, ოჰ, ოჰ! ..

დონ-იმან ივედი გქონდეს ღვთისა, ფერნანდო! ნუ მიეცემი სასოწარკვეთილებას. კეთილად დგვიდგება ნეტარნი დრონი, და კეთილად ვიქმნებით ბედნიერნი! ახლა-კი, ფერნანდო, ამბა ჩქარა მორჩი შენ საქმეს,, ანთებ-ენ ყველა სანთლები, ამ ოთახში ყველა მოწვეულნი შეიკრებებიან.

ფერნ. დიახ, უკვე დაგვიანებულიც არის საცაა თორმეტი საათი შესრულდება; მაგრამ მე კი უკვე მოვრჩი საქმეს, ოჰ ოჰ-ოჰ!... ორასამი სანთელი ღა მაქვს ასანთები.

(გამოქვაბულში გამოჩნდებიან ხსნდი სტუმრები).

დონ-იმან. (ერთ-ერთ მოსულდასკენს). შენა ხარ, დონ ენრიკაც? შენა ხარ „ღვთისნიერი მდიდარი", როგორც მადრიდის ხალხი გიწოდებს, რომელმაც სანაქებო სახელი გაითქვი მთელ ქვეყანაზე, შენის აუარებელი ძღვნებით და საჩუქრებით საყდრებისა და ინკვიზიციის მიმართ, რათა ეკვი არ აეღოთ შენზე, თუ ებრაელი ხარ.—როგორა ხარ, დონ ენრიკაც? რომელ საღოლაკვს შესწირე **ღღეს?...**

დონ. ენრ. მშვიდობა მოგაცეს ღმერთმა, მოსხეცო რაბბი! ჩემის ურიცხვი შეწირულებით თვალებს უბრმავებ და უხვევ ხარბ გაუმაძღარ სამღვდელოებას, რათა არ იხილონ და არ იცოდენ ის საქმენი, რომელნიც ჩვენთვის უმჯობესია

დონ-იმან. მაინც ეგ კარგი არ არის. შენ, ერთგული ებრაელი და მცველი უფლის სჯულისა, ამდიდრებ და ძალასა ამბატენინკვიზიციას, რომ შეეძლოს სდევნოს შენივე მოძმენი.

დონ-ენრ. (ოხვრით) მართალია, კარგი არ არის ეს საქმე; მაგრამ მეტი რა ღონე გვაქვს? ჩვენი ნება ხომ არ არის?

დონ-იმან. (დრმად ოხრავს). შენ მართალს ამბობ, ჩემო ენრიკაც, ჩვენ ტყვეთა ვართ, ეუფალმა მოგვიტევოს ყველა ეს ჩვენი ცოდვა. (მიიხედავს მეორესკენ) შენც აქა ხარ დონ-ლაპეს? სჩანს სახელმწიფო დარბაზში იმდენი საქმე აღარა ყოფილა და იმდენი დრო გიხელთებია, რომ ბარმიცვის დღესასწაულში მონაწილეობა მიიღო. აბა, მიამბე, ჩემო ძვირფასო ლაპეს, ახალი რა ისმის სახელმწიფო დარბაზში? შენ ხომ ერთი ქალაქის წარჩინებულთავანი ხარ, და ყველა ამბავი და საიდუმლოება, რაც კი სახელმწიფო დარბაზში მოხდება, არ დგგმალებ. ნუ თუ არაფერი საკეთილო ამბავი არ ისმის ჩვენთვის, საცოდავ

ებრაელებისათვის? იქნებ ახლა სხვა ნიავმა იწყო ქროლა სახელმწიფო დარბაზში, ავაზაკ ტორკვემადოს ზეგავლენა მოისპო და ჩვენს მოძმეთ კვალად ეძლევით უფლება, თავიანთს ქვეყნებს მიუბრუნდენ და იცხოვრონ თავისუფლად, თავიანთი სარწმუნოებით?

დონ ლაპეს. (ხმაგაგ). ჩემდა საუბედურ-ოთ, ჩვენო წინამძღოლო და მოხუცო რაბბი, ჯერ კიდევ არ ძალმიძს გახარო მგზისთანა კეთილი ამბავი, არამედ წინააღმდეგ ჩვენდა ყველას საუბედუროთ, როგორც მეკუურობ და ვრწმუნდები, წყეული ავაზაკ ტორკვემადას—დაიფუზვრას იმის ძვლები და ამოსწყდეს იმისი სახსენებელი—ბეგავლინა უფრო ძლიერდება და ძალას იხვეჭს. თვით მეფე, რომელიც პირველში უარს ჰყოფდა ინკვიზიციის დაარსებას, ახლა რაკი შეხედა იმ ურიცხვს ფულს, რომელიც შეაქვს ინკვიზიციას სახელმწიფო ხაზინაში შეპყრობილ და წამგებულ ებრაელთა საცხოვრებლიდან, ახლა ის უფრო და უფრო ხელს უმართავს ცბიერ სამღვდელოებას, და აღარასფერი იმედი უნდა გვქონდეს, რომ იმან კიდევ ჩვენ საკეთილოდ გული მოიბრუნოს. და ჩვენც, რომელნიც ვართ მცირე რიცხოვანი ებრაელნი საღუმლოთ და ვეღირსენით მის კარის კაცად გავმხდარიყავით, იმდენად თვალსაჩინო ზეგავლენას ვერ ვიჩენთ; უპირველეს ყოვლისა, იმიტომ რომ ჩვენ მცირენი ვართ, და ორი წილი მმართველნი და ვეზირნი ჩვენს წინააღმდეგ არიან. და მეორეც ის, რომ კიდეც შეგვძლებოდა რომე ზეგავლენა მოგვედინა მათზე, იძულებულნი ვართ მოვკუმოთ პირი და ჩავიკლეთ ხმა, რათა იქვე არ მოიტანონ, თუ ჩვენ ებრაელები ვართ.

დონ-იმან. ვესაოთ უფალს, და იმედი გვქონდეს, ეს უბედური მდგომარეობა დიდხანს არ გასტანს, ბოლოს-ბოლოს მეფე გულს მოიბრუნებს ჩვენდა სასიკეთოდ, და მაშინ ტორკვემადასთან ავაზაკ ს აღარ ძალუძთ გვავნონ რამე.

ყველა შეკრებილნი. (ხმაგაგ და ადგენ-ფრობენ თავადებს მადლს) მართალია, მხოლოდ ღვთისგან უნდა მოველოდეთ შემწეობას და მხოლოთ იმას ძალუძს ჩვენი ხსნა.

დონ იმან. (უცებ მიმართავს ერთ ერთ სტუმართა-ვანს დიმიდით). შენც აქ ხარ, დონ-მენდეს? იქნებ ჩვენ დასახვერად მოხველი, გსურს გაგვცე და ჩვენი თავი ინკვიზიციას ჩაუგდო ხელში. შენ ხომ ინკვიზიციის ერთი საიდუმლო ჯაშუშთაგანი ხარ!

ნ. ელიაშვილი—ბენ დ ავიდ
(გაგრძელება იქნება)

შგზავრის დღიურიდან

კარსან-არმაზი

„ხვა საკართველო სად არის,
რომელი კუთხე ქვეყნისა ..
გრ. ორბელიანი

თებერვალის 26 და მარტოთვის 3, ქარიულ კუდტურის მოუყარულთა სახლგაგდიების თანხმობით შესდგა ექსკურსია კარსან-არმაზში.

არმაზისაკენ მიმავალი სამი გზაა: პირველი კარსანთ, რომელიც მდებარეობს მცხეთის სამხრეთ-დასავლეთისაკენ 4-5 ვერსის მანძილზე; ეს გზა იწეკება მცხეთის სადგურიდან თბილისისაკენ რკინის გზის დასანდგეთ ერთ ვერსიან „ბუდკასა“ რომ გასცილდებითთ; მერე უნდა შეუხვიოთ მარჯვნივ ბილიკეთ. მეორე გზა მიდის ამავე სადგურიდან მარჯვნივ ასიოდე ნაბიჯის შემდეგ, პირდაპირ გორასზედ ასვლითთ, რომელიც ტყითაა დაფარული. მესამე გზა კი იწეკება სადგურიდან რომ წასვლათთ დასანდგეთ ადმასავლეთისაკენ და გასცილდებითთ ეგრეთვე ერთ ვერსიან „ბუდკას“—მაგრამ ეგ ბილიკი ეს ერთ ადგილ, რომელსაც ეძეგებითთ და მიგვყავს არმაზის წყალს, რომელსაც ეძეგებითთ და მიგვყავს არმაზს.

პირველი ექსკურსია გაკეთებულია კარსანით, სადაც ვინახულეთ მაკენიტიური სადგური, რომელის დანიშნულება წმინდა მეცნიერულია და მნიშვნელობა აქვს სახლგაგსანო და სიმაწინამზომდა სამეშოში. ახლა განმარტებას გავაძღეველ სადგურის კაბეგის თანაშეწყ ბ გ-ძე ძალიან სანერტერესოდა მოწყობილი ეს სადგური თვალი მანქანებია. მეტადრე გასაოცარი ის არის, რომ ერთი კანეოფიციერებთაგანი მოთავსებულია მთელ ირკვლივ მაწყაში, სახელოვანიც კი მიწური აქვს და, მიუხედავად ამისა, ნატამალ სინესტეს ვერ ნახავთ შიგ; პირიქით ერთგვარი თანაბარი სითბო-სიცხოველეა ამ კანეოფილებაში ზამთარ-ზაფხულს! ეს სადგური თუმცა ერთად-ერთია მთელ კავკასიაში.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

შერე აქედან გაუდექით დასავლეთისაკენ ბიდიეთ და ნელ ნელ შეგიდწიეთ წმ. ნინოს სამლოცველთან მარჯვენ და შესავერისი და ერთი უმანდესი ადგილთანი ეკლესიანი ბეგენ წყენ წინაშერეს; ეს მდგალი მთ ბატონობს როგორც თვალი მდებარეობით, აგრეთვე თავად წარტეტი და მომხიბლავი თვისი ერეკ-მარეთი! აქ დგეს პატრა ეკლესია, სადაც ორი რული ბეთი დამეკედრებულა!! აქედან გზა ბიდიეთ ჩადის არმაზის მონასტრისაკენ.

მეორე ექსკურსია გაემგზავრა არმაზის წყალისკენ ხეობით; ეს ორი უკანასკნელი გზა უფრო მოკლეა ვიდრე პირველი, არმაზი საქართველოს პირველი დედ ქალაქი იყო და მდებარეობდა მტკვრის მარჯვენა ნაპირზე, მთაზე, მტკვრის პირდაპირ. ბატონიშვილი ვახუშტი მის შესახებ შემდეგს მოგვითხრობს:

„აქა არს ციხე, რომელი აღაშენა—ქართლოს, დაეწოდა სახელი თვისი; არაოდეს შემესრეული მტერთაგან, რომელი დადგა ყრუს მოსელასაკენ. ამ ადგილის გამო ეწოდა ამ ქვეყანასთა ქართლი. ა მეფემან ფარნაოზ აღმართა აქა კერპი არმაზ, სახელისა თვისისა და მისგამი ეწოდა არმაზი ადგილსა ამას, და დაეფლა ქართლს აქავე, და ფარნაოზსა წინაშე კერპისა თვისისა"... (საქ. ბეთ. გვ. 76).

შემატიანე მზის დერეს არმაზს ასე აგვიწერს (შატ ბრეს. X საუკ. გვ. 21):

„აპა დგა კაცი ეროი (არმაზი) სპილენძისა, ტანსა ეცვა ჯაბეკი ოქროისა და ჩაფხუტი ოქროისა. საბმარი ეხსნეს ფრესელი და ბეგრიტი. ხელსა აქენდა ხმალი ლესული, რომელი ბრწყინვიდა და იქცეოდ ხელსა მისსა". მემატიანე განაგრძობს: ღმერთნი დიდთა ნაყოფთა მომცემელნი და სოფლის მპყრობელნი. მზის მომფენელნი და წვიმისა მოჴცემელნი, ქვეყნისა ნაყოფთა გამზრდელნი—ქართლისანი არმაზ და ზადენ, ყოველსა დიფარულისა გამომძიებელნი, და ძველნი ღმერთნი მამათა ჩუენთანი გაცი და გა" (იქვე გვ. № 37)

არმაზის მთაზე თურმე სპეშეას შეადგენდნენ არმაზი, გაცი და გა. „და მარჯუულ (მარჯვენით) მისა (არმაზის) დგა კერპი ოქროისა და სახედი მისი გაცი და მარცხულ (მარცხნით) მისა კერპი ვერცხლისა და სახედი მისი გა(იქვე გვ. 21) ბ. მოსე ჯანაშვილი თვის შენიშვნაში (გვხვდება. სქ. კეთ. № 167 გვ. 87.) სნეოთ შორის ამბობს: „მეზოგერენი ეფეფლწოდ ნ ს. აგვისტოს ადიოდნენ არმაზს ანუ ქართლს, ს

ეროვნული ბიბლიოთეკა

**წვდებით არმაზის ტიხის ნანგრევო, რომელნიც ღღეს

საპრაზნიკ ბიუროს თავის მუდმივ წევრად მიიწვია ჩვენი ჟურნალის თანამშრომელი ცნობილი მწერალი ივ. გომართელი და სთოხვა ერობის შესახებ ხალხში გასავ